

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИХ ДУБОВИХ ЛІСОСТАНІВ

Селіверстов М.В., гр. 205з-23м-01

Науковий керівник – завідувачка кафедри лісових культур, меліорацій та садово – паркового господарства, канд. с.-г. наук, доц. **Ю.М. Біла**
Державний біотехнологічний університет

Ліс – не тільки джерело отримання надзвичайно цінного та єдиного відновлюваного природного енергетичного ресурсу – деревини, це також і фактор оптимального існування людського суспільства. Особливо важливе у наш час – вивчення впливу лісових екосистем на навколишнє середовище. Дубові ліси – найбільш цінна лісова формація України. Вони регулюють снігонакопичення та поверхневий стік, захищають ґрунти від водної та вітрової ерозії, незамінні на схилах балок і ярів, на берегах річок та їх водорозділах. Виключно незамінна роль дубових лісів проявляється у санітарно-гігієнічних та рекреаційних функціях. Так, щорічна фільтрація пилу крізь крони проходить краще у дубових ($56 \text{ т} \cdot \text{га}^{-1}$), дещо гірше у ялинових ($32 \text{ т} \cdot \text{га}^{-1}$) та соснових насадженнях ($36 \text{ т} \cdot \text{га}^{-1}$). У дубових лісах віруси та бактерії гинуть скоріше, ніж від алое, часнику, цибулі чи перцю. Дуб краще деяких інших деревних порід виділяє кисень. Наприклад, 40-річні дубові насадження щорічно виділяють кисню близько $14 \text{ т} \cdot \text{га}^{-1}$, а 60-річний сосняк – усього лише $10 \text{ т} \cdot \text{га}^{-1}$. Ефективно стримують дубові деревостани також шумове навантаження.

На території України насадження дуба звичайного займають близько 1,6 млн. га (96% усієї площі дібров) із загальним запасом близько 300 млн. м^3 і у природних насадженнях не зустрічаються лише у безлісному степу. В українському Лісостепу діброви простягаються суцільною витягнутою смугою з заходу на схід; їх північна границя яких проходить через Луцьк – Житомир – Київ, а південна – через Кременчук та Полтаву. У цих умовах формуються змішані насадження дуба звичайного з такими основними деревними породами, як граб у Правобережному Лісостепу, а липа й клен – у Лівобережному.

Дубові насадження Харківської області – переважно порослевого походження другої–третьої генерацій, які дуже ослаблені різноманітними чинниками: кліматичними, комахами-листогризами та хворобами. Стовбурові шкідники є однією з причин подальшого всихання дібров. Незважаючи на значне погіршення стану дубових лісів в Україні, дослідженню цієї групи комах приділяється мало уваги. Але необхідність переходу до невиснажливого лісокористування обумовлює перегляд багатьох нормативних документів, у тому числі стосовно термінів проведення рубок, пов'язаних із веденням лісового господарства, обґрунтування економічної та екологічної доцільності призначення

санітарних рубок, заходів щодо очищення лісосік від порубочних решток тощо. Вирішення цих питань пов'язане з розробкою методів діагностики ураження дерев стовбуровими шкідниками, визначенням ролі останніх у насадженнях та заходів щодо зменшення їх негативного впливу. (Лісівництво і агроеліорація № 108).

Дуб повільно росте і ушкоджується грибними хворобами, в тому числі у східній частині України, тому є значним і його відпад.

На догляд за посадками дуба витрачається багато, переважно, ручної праці і коштів. Поповнення ж робітниць, їх заміна молодшими кадрами, не є задовільними.

У статті «Трагедія російських дібров» зроблено висновок: «У найближчі 100 років на території Росії діброви можуть повністю зникнути як самостійна лісова формація». Причина полягає в тому, що за площею переважають діброви порослевого або мішаного – насіннево-порослевого походжень. «У таких деревостанах дуб еволюційно відстає від супутників. Останні продовжують удосконалюватися у взаємодії з ним, тому закономірно дуб витісняється із складу лісостанів».

Дерева насінного походження мають значно більш тривалий ріст, ніж порослеві дерева, і виростають більш крупними в порівнянні з останніми. На слабо родючих ґрунтах вони доволі швидко обганяють порослеві дерева; на родючих ґрунтах порослеві дерева 90 — 100-річного віку ще відрізняються значними приростами і нерідко переважають насінні дерева по висоті. Вік, в якому насінні дерева обганяють порослеві, на таких ґрунтах значно вище. Так, якщо порівняти хід росту пануючої частини порослевих і насінних насаджень дуба I і IV бонітетів (по таблицям проф. М. М. Орлова), то з'ясується, що порослеві насадження I бонітету починають більш чи менш помітно відставати в рості від насінних тільки у віці біля 90—100 років, тоді як порослеві насадження IV бонітету дають різко знижується поточний приріст вже починаючи з 50 років але по розмірам насінне насадження наздоганяє порослеве тільки в 60—70-річному віці.

Однак кожне нове покоління порослі на одній і тій же кореневій системі буде проявляти все більше старіння, що відображається в зменшенні тривалості і енергії росту, стійкості до захворювань, довговічності і здатності тривалий час утримувати порослеве поновлення. Хоча це старіння порослевих поколінь у дуба відбувається дуже повільно, особливо в умовах, близьких до оптимальних для дуба, тим не менше насінному його поновлення завжди слід віддавати перевагу.

Чугуєво – Бабчанська дача є найбільшим лісовим масивом в державному підприємстві «Чугуєво – Бабчанське лісове господарство» і займає площу в 8135 га. Майже весь лісовий масив представлений дубовими деревостанами різного походження.